

RECENZJE, OMÓWIENIA, NOTY

Petersburskie badania nad przysłowiami czeskimi¹

Od dziesięciu już lat w Uniwersytecie Petersburskim prowadzone są badania nad przysłowiami słowiańskimi. Pierwsze prace dotyczyły przysłów rosyjskich i bułgarskich (Котова, Колпакова, Раина 2013), słowackich lub czeskich (podobną pracą jest również opracowanie Olgi Rainy o polskich przysłowiach gwarowych; por. Раина 2011). Są to z jednej strony prace teoretyczno-naukowe (por. m.in. Котова 2003, 2010), z drugiej ich opracowanie leksykograficzne, co skutkowało wydaniem najpierw słownika *Русско-славянский словарь пословиц с английскими соответствиями* (Котова 2000), a następnie wersji dwu- lub wielojęzycznych w formie zeszytów paremiografa (jak np. Котова, Колпакова, Раина 2013; Котова, Сергиенко, 2013; Котова, Сергиенко, Тарараева, 2017). Jednym z nich jest zeszyt 4, zatytułowany *Английские пословичные параллели русских пословиц паремнологического минимума (на фоне болгарских, словацких и чешских пословиц)*, który – według auterek – jest kontynuacją serii dodatków do podręcznika dotyczącego porównawczej paremiologii słowiańskiej. Poprzednim trzem wcześniejszym zeszytami przyświecał ten sam cel. Jak pisze Květuše Lepilová, omawiając trzeci zeszyt paremiografa, „Cílem příručky je ukázat variabilitu českých přísloví v řeči, a proto jsou v příručce uvedeny většinou nejen česko-ruské paralely, ale i jejich textové ilustrace, zvolené z různých pramenů, včetně uvedených originálních ortografií a punktací” (Lepilová 2013, s. 61). W związku z tym nie obejmuje on „všechna v současnosti užívaná česká přísloví, ale pouze ta, která jsou paralelami užívaných současných ruských přísloví (tj. paremiologického minima G. L. Permjakova), a proto další česká přísloví, jak upozorňují autoři příručky, je třeba hledat v českých pramenech, např. ve sborníku F. Šindlera a D. Bittnerové” (Lepilová 2013, s. 61–62; szerzej patrz: Lepilová 2013).

Obecny czwarty zeszyt ma nieco zmieniony cel. „Основная цель данного учебного пособия: представить актуальные, употребительные в современной речи английские пословичные параллели к русским пословицам паремнологического минимума” (s. 4). Zatem autorki ustanowiły najpierw minimum rosyjskie, jak to było w poprzednich zeszytach, na podstawie bazy Г.Л. Пермякова, następnie sporzą-

¹ Котова Марина Юрьевна, Колпакова Анна Анатольевна, *Тетради паремнографа. Выпуск 4: Английские пословичные параллели русских пословиц паремнологического минимума (на фоне болгарских, словацких и чешских пословиц)*, Санкт-Петербург: Контраст, 2018, 186 s., ISBN 978–5–98361–258–7.

dziły analogiczną listę przysłów angielskich. Pierwotnie miała to być podstawa nowej edycji słownictwa rosyjsko-angielskiego i angielsko-rosyjskiego przysłowiowego. Wprawdzie głównym celem opracowania miało być przedstawienie angielskich paralelnych przysłów z rosyjskimi wchodzącymi w skład wcześniej określonego minimum paremiologicznego (słownik nie prezentuje angielskiego minimum paremiologicznego, ponieważ nie wszystkie współczesne przysłowia angielskie są tu prezentowane, a tylko te, które są analogiczne do przysłów rosyjskich), to jednak dalsza praca nad zgromadzonym korpusem zainspirowała autorki do poszerzenia go o inne słowiańskie przysłowia. Dlatego „В этом, четвертом, выпуске »Тетрадей паремнографа« были учтены и данные наших болгарских, чешских и словацких »Тетрадей«” (s. 5). W ten sposób powstał słownik angielsko-rosyjsko-bułgarsko-słowacko-czeskich przysłów, dlatego że „после англо-русской пословичной параллели мы указывали и их болгарские, словацкие и чешские употребительные в современной речи пословичные параллели” (s. 5). Natomiast nad słownikiem rosyjsko-angielskim autorki pochyliły się w innej publikacji, ponieważ – jak piszą – są to „рабочие материалы, которые станут основой для нового издания русско-английского и английско-русского пословичного словаря” (s. 5).

Mimo że czwarty zeszyt bazuje na poprzednich trzech, zastosowano w nim trochę odmienne zasady redakcyjne. Wcześniej bowiem wskazywano nie tylko na ekwiwalencje przysłów rosyjskich i bułgarskich, słowackich czy czeskich, ale także na ich powszechne użycie. Z tego względu przysłowia południowo- czy zachodniosłowiańskie rozpoczynały artykuł hasłowy (w porządku alfabetycznym pierwszego wyrazu przysłówia), po czym umieszczano jego interpretację (w języku rosyjskim) i rosyjski ekwiwalent. Ponieważ wszystkie przysłowia rosyjskie były wcześniej opisane w słowniku *Русско-славянский словарь пословиц с английскими соответствиями*, gdzie przypisano im konkretny numer, w każdym z trzech zeszytów rosyjski ekwiwalent posiada odsyłacz do tego słownika i własny numer w nim się znajdujący. Następnie zamieszczano inne wersje przysłówia hasłowego, o ile takie były, oraz w nawiasie liczbę informatorów, którzy wskazali tę wersję w kwestionariuszu. Niekiedy też opartywano taki artykuł komentarzem (w języku rosyjskim).

W omawianym czwartym zeszytzie paremiografa założenia redakcyjne są nieco inne. Angielskie przysłowia jako wyjściowe rozpoczynają artykuł hasłowy i są ułożone w porządku alfabetycznym według pierwszego wyrazu przysłówia. Po nim zawsze podaje się rosyjski odpowiednik ze wskazaniem na wcześniejszy *Русско-славянский словарь пословиц с английскими соответствиями* (wraz z numerem przysłówia rosyjskiego w nim podanym), a następnie znaczenie przysłówia rosyjskiego i kolejno odpowiedniki bułgarski, słowacki i czeski, np.

Every man likes his own thing best. Нет иллюстраций.

Ср. РССПАС № 189: русск. Каждый кулик свое болото хвалит. О человеке, который доволен своим домом, независимо от того, хорош этот дом или плох (РССПАС, с. 79).

болг. Всеки мечкар своята мечка хвали.

словац. Každá liška svoj chvost chváli; Každý vták svoje perie chváli.

чеш. Každá liška chváli svůj ocas; Každý chválí své. (s. 54)

Niekiedy zaś po ekwiwalencji rosyjskim podawana jest ilustracja przysłowia angielskiego, np.:

Neck or nothing. ~ Говорится о желании добиться чего-либо любой ценой.

Burn your soul, **neck or nothing.** Burn it out 'til you're losing your reason. Forget the stoned reason to drive it. Just to scribe your existence. Not a crime, your insistence. Die another day. So do I Burn my soul, all to nothing.

<https://www.letras.mus.br/hiroyuki-sawano/breth/>

Ср. РССПАС № 284: русск. Либо пан, либо пропал. О смелом человеке, который сознательно идет на риск, надеясь выиграть, хотя может потерять все (РССПАС, с. 110).

болг. Всичко или нищо.

словац. Нор alebo trop.

чеш. Нор nebo trop. (s. 108)

Never buy a pig in a poke. ~ О необдуманных покупках, договорах, когда кто-либо приобретает что-либо, не удостоверившись в качестве.

Don't you know Tammie, never buy a pig in a poke? I love that saying to refer to how to avoid being cheated. I don't like ham, and only liked the fresh pork crackling as a kid, which mother would peel off as it cooked and give to us ravenous girls. I like lamb for holidays, which is far less work for my small family, <http://happyhippy.vox.com>

Ср. РССПАС № 181: русск. Кота в мешке не покупают. Осторожный и бережливый человек должен убедиться в том, что планируемое дело по своей сути соответствует его требованиям, прежде, чем этот договор будет заключен (РССПАС, с. 76).

болг. Агне в чувал не се купува.

словац. Mačku vo vreci nekuruj.

чеш. Nekuřuj zajíce v pytli. (s. 108)

Zatem struktura artykułu jest przejrzysta. Może tylko jego strona techniczna jest nie do końca dopracowana, mimo to nie zaciemnia percepcji artykułu hasłowego (por. np. oznaczenie przysłowia angielskiego w cytacie ze strony internetowej).

Podjęte prace badawcze nad przysłowiami wschodnio-, południowo- i zachodniosłowiańskimi są ważnym etapem w badaniach nad słowiańskimi przysłowiami w kontekście europejskim. Trzeba przyznać, że już owocują. Wskazują na podobieństwa i różnice kulturowe ich użytkowników, a także krąg cywilizacyjny ich twórców. Życzymy więc, aby zespół prowadzony najpierw przez prof. Piotra R. Dimitrijewa, a następnie przez prof. Marinę Ju. Kotową, kontynuował swoje badania nad słowiańskimi przysłowiami i włączył do swojej analizy również inne przysłowia zachodnio- (np. kaszubskie czy serbołużyckie), wschodnio- (ukraińskie czy białoruskie) i południowosłowiańskie (choćby słoweńskie, serbskie czy chorwackie) w kontekście nie tylko kultury angloamerykańskiej, ale również cywilizacji zachodnioeuropejskiej.

Literatura

Lepilová K., 2013, »Tetradí paremiografá« petrohradských bohemistů, „Opera slavica“ XXIII, č. 4, s. 61–62.

Котова М.Ю., 2000, *Русско-славянский словарь пословиц с английскими соответствиями*, под редакцией проф. П.А. Дмитриева. Санкт-Петербург: Издательства Санкт-Петербургского государственного университета.

Котова М.Ю., 2003, *Очерки по славянской паремииологии*, Санкт-Петербург: Филологический факультет Санкт-Петербургского государственного университета.

Котова М.Ю., 2010, *Лекции по сопоставительной славянской паремииологии: Учебное пособие для магистрантов*, Санкт-Петербург: Филологический факультет Санкт-Петербургского государственного университета.

Котова М.Ю., Колпакова А.А., Раина О.В., 2013, *Тетради паремииографа. Выпуск 1: Болгарские пословичные параллели русских пословиц паремииологического минимума*, под редакцией М. Ю. Котовой, Санкт-Петербург: Филологический факультет СПбГУ, 240 с.

Котова М.Ю., Сергиенко О.С., 2013, *Тетради паремииографа. Выпуск 2: Чешские пословичные параллели русских пословиц паремииологического минимума*, под редакцией М. Ю. Котовой. Санкт-Петербург: Филологический факультет Петербургского государственного университета, 278 с.

Котова М.Ю., Сергиенко О.С., Тарараева О.Н., 2017, *Тетради паремииографа. Выпуск 3: Словацкие пословичные параллели русских пословиц паремииологического минимума*, под редакцией М.Ю. Котовой, Санкт-Петербург: Политехника-принт, 286 с.

Раина О.В., 2011, *Польская диалектная паремииология (на материале гуральского диалекта)* Учебное пособие, Санкт-Петербург: Издательства Санкт-Петербургского государственного университета.

Mieczysław Balowski, Poznań